

22-MODERN SANATIN ÖNCÜLERİ POST EMPRESYONİSTLER

Daha önceki bölümlerden hatırlayacağımız üzere, Mısırlı sanatçılar bir ayağın, bir gözün, bir elin ve bir gövdenin nasıl görüldüğünü “biliyorlardı”. Nasıl görüldüğünü “bildikleri” bu parçaları bir araya getirerek istedikleri figürü oluşturuyorlardı. Yunanlıların ayağın önden görünüşünü çizmeye başlamalarıyla sanatçılar objeleri “bildikleri gibi” değil de “olması gerektiği gibi” tasvir etmeye başladılar. Perspektif kısaltımının bulunması önemli bir devrimdi. Bu “olması gerektiği gibi” tasvir etme çabası Hristiyanlığın ortaya çıktığı dönemlerde ve Orta Çağ sanatında önem kazanmış, daha sonra da Rönesans döneminde yapılan buluşlarla en üst düzeye ulaşmıştı.

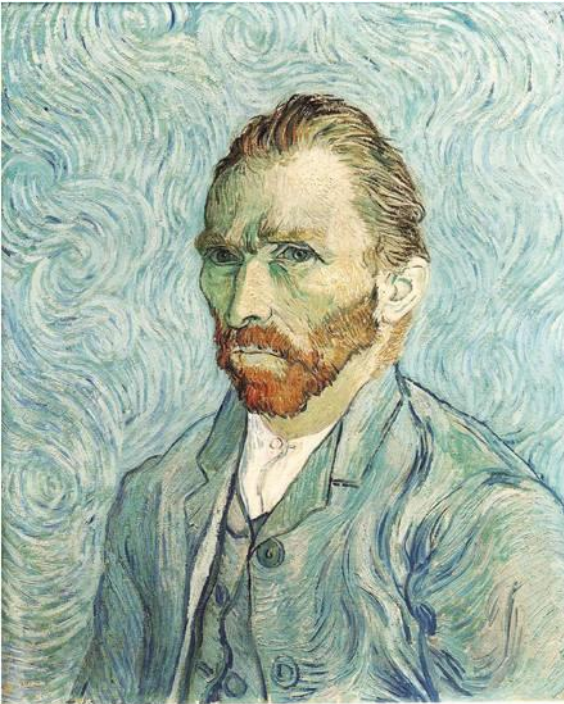
Empresyonistlerin atölyeden çıkıp açık havada resim yapmaya başlamalarıyla ne kadar büyük bir devrim yaptıklarını gördük. Bu devrimin sonucunda “olması gerektiği gibi” dönemi kapanarak “görüldüğü gibi” dönemi başlamış, resmi meydana getiren ışık, gölge, renk, derinlik gibi bileşenler tamamen farklı anlamlar kazanmışlardı.

19. yüzyılın ikinci yarısında bazı ressamın gördükleri gibiyle de yetinmeyip yeni arayışlar içine girmeleriyle 20. yüzyılın modern sanatının temelleri atıldı. Bu geçiş sürecinde en önemli rolü üstlenmiş, “post empresyonistler” olarak da bilinen ressamın üçünden, Vincent Van Gogh, Paul Gauguin ve Paul Cézanne’dan ayrıntılı olarak söz etmek gerekiyor.

VINCENT VAN GOGH

Vincent Van Gogh, 1853’te Hollanda’nın güneyinde, Zundert kasabasında, bir Protestan rahibi olan Theodorus Van Gogh’un ilk çocuğu olarak dünyaya geldi.

Zevenbergen yatılı okuluna yazıldı, daha sonra ortaokul için Tilburg’a geçti. 1868’de eğitimini yarıda bırakarak Zundert’e döndü. Sanat yapıtları alım satımı yapan Goupil firmasına girdi ve birkaç yıl burada çalıştı. Bir süre sonra firmanın Brüksel ofisine geçti. Firma Van Gogh’u İngiltere’ye yollayınca o da Londra’nın güneyindeki Brixton bölgesine yerleşti, işindeki başarısı sayesinde kısa sürede babasından çok para kazanmaya başladı. İngiltere’de kaldığı süre boyunca giderek içine kapanan ve kendini dine veren Van Gogh, 1875’te firmanın Paris ofisine yollandı. 1876’da ise artık sevmediği simsarlık işini bırakarak İngiltere’ye döndü. Londra’nın güneydoğusundaki Ramsgate kasabasında bir yatılı okulda gönüllü öğretmenlik yapmaya başladı. Aralık 1876’da Hollanda’ya geri döndü ve altı ay boyunca Dordrecht’te bir kitapçı dükkânında çalıştıktan sonra, 1877 yılının mayıs ayında teoloji okumak amacıyla Amsterdam’a geçti. Bir yıl sonra bundan da vazgeçerek ailesinin yanına geldi. Ocak 1879’da ise misyonerlik amacıyla Belçika’da fakir bir madenci bölgesi olan Borinage’a yerleşti. Buradaki madencilerin kötü yaşam koşullarından etkilenen Van Gogh, onlarla daha iyi iletişim kurabilmek için özellikle kötü koşullarda yaşadı. Yemek ve kıyafetlerinin çoğunu işçilere veriyor, yatak yerine saman üzerinde uyuyordu. “Rahiplik mesleğinin saygınlığını zedelediği” gerekçesiyle kilise tarafından işine son verildi, ama Van Gogh bir yıl daha bölgeden ayrılmadı. 1880 sonbaharında resimde kariyer yapmaya karar verdi ve sanat eğitimi almak için Brüksel’e gitti. Buradaki Güzel Sanatlar Okulu’na başvurduysa da sonradan fikrini değiştirerek Etten’e, ailesinin yanına döndü. Suluboyayla resim yapmaya başladı. 1881’de kuzeni, ressam Anton Mauve’yle çalışmak için Lahey’e gitti.

Resim: Van Gogh. Kendi portresi

Mauve çok geçmeden Van Gogh'la arasına mesafe koydu. Van Gogh'a göre bunun sebebi, kendisinin bir fahişeye yaşamaya başlamasıydı. Van Gogh, Sien ismiyle bilinen, bir hamile kadını sokakta terk edilmiş bir şekilde bulmuş ve beş yaşındaki kızıyla beraber kendi evine almıştı. Dedikodular kısa sürede kasabaya yayıldı; Vincent, çevresinden sert tepkiler almaya başladı. Sien, Temmuz 1883'te bir erkek çocuk doğurunca Van Gogh ona da bakmaya başladı. Sien'le beraber yaşadığı 19 ay boyunca kadının ve çocuklarının düzinelerce resmini çizdi; Sien'in resimlerine "Sorrow" adını verdi. Van Gogh'un Sien'le ilişkisine ailesi ve destekçileri karşı çıktı. Ailesi Van Gogh'a Sien'i bırakması yönünde baskı yapmaya başladı. Van Gogh önceleri bu baskıya direndiyse de sonunda Sien'i ve çocuklarını bırakarak Lahey'den ayrıldı ve altı hafta boyunca Hollanda'nın kuzeyindeki Drenthe'de dolaşım resim çizerek yaşadı. Sonra Nuenen'e taşınmış olan ailesinin yanına döndü.

Resim: Van Gogh. Sorrow

Van Gogh, Nuenen'de kendini resme verdi. 1885'te babası bir inme sonucu hayatını kaybedince Van Gogh derin bir yasa girdi. Aynı sıralarda Paris'te Van Gogh'un resimleri ilgi çekmeye başlıyordu. Ağustos'ta resimleri Lahey'deki bir galeride ilk kez sergilendi. Eylül'de model olarak kullandığı kızlardan birini hamile bırakmakla suçlanınca kasabanın Katolik rahibi, kasabalıların Van Gogh'a modellik yapmalarını yasakladı.

Nuenen'de geçirdiği iki sene boyunca Van Gogh, pek çok karakalem ve suluboya çalışmanın yanı sıra, 200 kadar yağlıboya resim üretti.

Kasım 1885'te Anvers'e taşınan Van Gogh, kardeşi Theo'dan gelen tüm parayı resim malzemelerine ve modellere harcayıp kendi sağlığını ihmal etmeye başladı. Günlerinin çoğunu ekmek, kahve ve sigarayla geçiriyor, bir taraftan da çok fazla absent içiyordu. Van Gogh, Anvers'te geçirdiği bu dönemde pek çok müze gezip Peter Paul Rubens gibi eski ustaların resimlerini incelemiş, bu resimlerden etkilenerek paletini biraz genişletmiştir. Japon gravürlerine ilgi duymaya başlaması ve bu tarzı kendi resimlerinde kullanması da bu dönemdedir. 1886'da Antwerpen Güzel Sanatlar Okulu'na yazıldıysa da birkaç hafta sonra, kötüleşen sağlık durumu ve akademik sanat eğitimine duyduğu güvensizlik yüzünden okuldan ayrıldı. Şubat ayının çoğunu hasta geçirdikten sonra, Paris'e, kardeşi Theo'nun yanına taşındı. Bu dönemde iki kardeş arasında yazışma olmadığı için Van Gogh'un Paris'te geçirdiği zaman hakkında elimizde yeterli bilgi yoktur.

Van Gogh Paris'te bir süre ressam Fernand Cormon'un atölyesinde çalıştı ve atölyenin diğer öğrencileri Émile Bernard ve Henri de Toulouse-Lautrec'le yakın arkadaş oldu. Paris'te hâkim sanat akımları, izlenimcilik ve henüz yeni filizlenmekte olan yeni izlenimcilikti. Theo'nun galerisi, Claude Monet, Alfred Sisley, Edgar Degas ve Camille Pissarro

gibi izlenimci ressamın eserleriyle doluydu. Georges Seurat ve Paul Signac, şehrin en ünlü ressamlarıydı. Signac'la bizzat tanışan Van Gogh, arkadaşı Émile Bernard'la beraber noktacı stili denemeye başladı. Paris'te geçirdiği iki yıl boyunca yaklaşık 200 resim çizdi.

1887'de Paris'e yeni gelmiş olan ressam Paul Gauguin'le tanıştı ve iki ressam bazı eserlerini değiş tokuş ettiler. Bu arkadaşlık, bir yıl kadar sonra dramatik bir biçimde sona erecekti. Şubat 1888'de, şehir hayatından ve Paris'in soğuk kışından bunalan Van Gogh, Güney Fransa'daki Arles kasabasına bir sanat kolonisi kurma hayalleriyle yerleşti. Mart ayı boyunca manzara resimleri çizdi. Bu resimlerinden üçü "Paris Bağımsız Ressamlar Topluluğu"nun o yılki sergisinde sergilendi. "Sarı Ev" olarak bilinen boş evin dört odasını tuttu ve atölye olarak kullanmaya başladı. Ağustos ayı boyunca bir dizi vazolu ayçiçeği resminden oluşan "Ayçiçekleri" serisini yaptı.

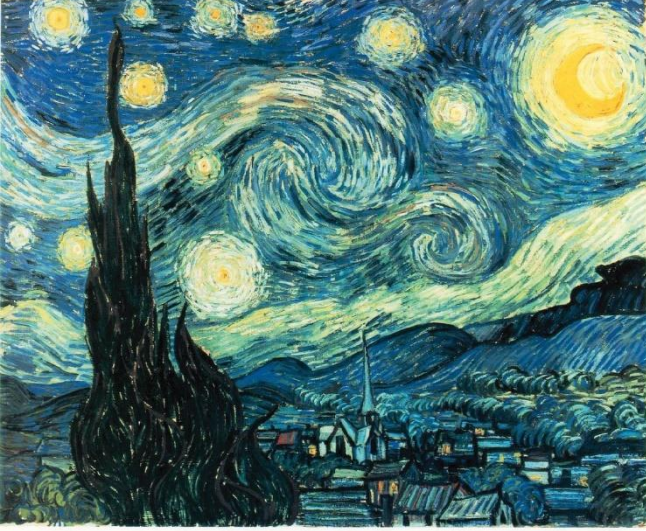

Resim: Van Gogh. "Ayçiçekleri" serisinden

"Sarı Ev"i, kurmak istediği sanat kolonisinin merkezi olarak düşünüyor, koloniye katılmaları için çevre kasabalarda yaşayan ressamlarla görüşüyordu. Arkadaşı Paul Gauguin'i de Arles'ye davet etti. Uzun süre tereddüt ettikten sonra daveti kabul eden Gauguin, Theo'nun parasal desteğiyle Ekim 1888'de Arles'ye geldi ve "Sarı Ev"e yerleşti.

Gauguin ve Van Gogh, Kasım ayı boyunca beraber gezilere çıktılar, değişik resim teknikleri ve anlayışları üzerine uzun tartışmalar yaptılar. İki ressamın da dengesiz duygusal yapısı nedeniyle tartışmaları giderek kızışmaya başladı. Bozulan havalar ve dar alanda beraber yaşamak, durumu daha da kötü hale getirdi. Ruhsal sağlığı bozulmaya başlayan Van Gogh, Gauguin'in kendisini terk edeceğinden korkmaya başladı. Bu gergin durum, 23 Aralık 1888 gecesi bir krizle sonuçlandı. Bir kavga sonucu hışımına evden çıkan Gauguin'i bir süre takip eden Van Gogh, daha sonra eve döndü ve kendi sol kulağının alt kısmını kesip kopardı. Olayı ertesi sabah öğrenen Gauguin, Theo'ya haber verdikten sonra Arles'den ayrıldı ve bir daha Van Gogh'la görüşmedi. Van Gogh ise kan kaybı ve ruhsal bunalım sebebiyle birkaç hafta hastanede kaldı. Halüsinasyonlar ve zehirlenme paranoyası sebebiyle şubat başında hastaneye geri döndü. 10 gün sonra hastaneden taburcu edildiyse de endişeli kasabalıların baskısı sonucunda polis zoruyla tekrar hastaneye kapatıldı. Nisan ayında arkadaşı Paul Signac'ın gözetiminde evine dönmesine izin verildi. Kasabada istenmediğinin farkında olan Van Gogh, Theo'nun tavsiyesi üzerine, Saint-Rémy kasabasındaki Saint-Paul-de-Mausole Akıl Hastanesi'ne geçti. Saint-

Rémy’de doktor gözetiminde resim yapmaya devam etti. En bilinen eserlerinden biri olan “Yıldızlı Gece”yi burada yaptı.

Resim: Van Gogh. Yıldızlı gece

Ancak doktor gözetiminde kısa yürüyüşler için dışarı çıkabiliyordu. Bu yüzden resim konusu bulmakta zorlanınca Jean-François Millet gibi başka ressamın veya kendisinin daha önceki eserlerinin yeni yorumlarını çizdi. 1889 sonunda bir dizi yeni nöbet geçiren Van Gogh’un, aynı sıralarda Paris’te ünü yayılmaya başladı.

Van Gogh, Mayıs 1890’da Saint-Rémy’den ayrılıp Paris yakınlarındaki Auvers-sur-Oise’ya geldi. Burada, daha önce ruhsal olarak problemlili ressamlarla ilgilenmiş olan Dr. Paul Gachet’nin gözetiminde kalacak, kardeşi Theo’ya da yakın olacaktı. Burada kendini tamamen resme veren Van Gogh, burada geçirdiği 70 günde yaklaşık 70 yağlıboya resim üretti. Annesi ve kız kardeşine yazdığı son mektupta, kafasının geçen yıla göre çok daha sakin ve huzurlu olduğunu yazıyordu.

27 Temmuz 1890’da resim malzemelerini alıp bir tarlaya yürüyen Van Gogh, kendisini tabancayla göğsünden vurdu. Bir gün sonra öldü ve Auvers-sur-Oise’ya gömüldü.

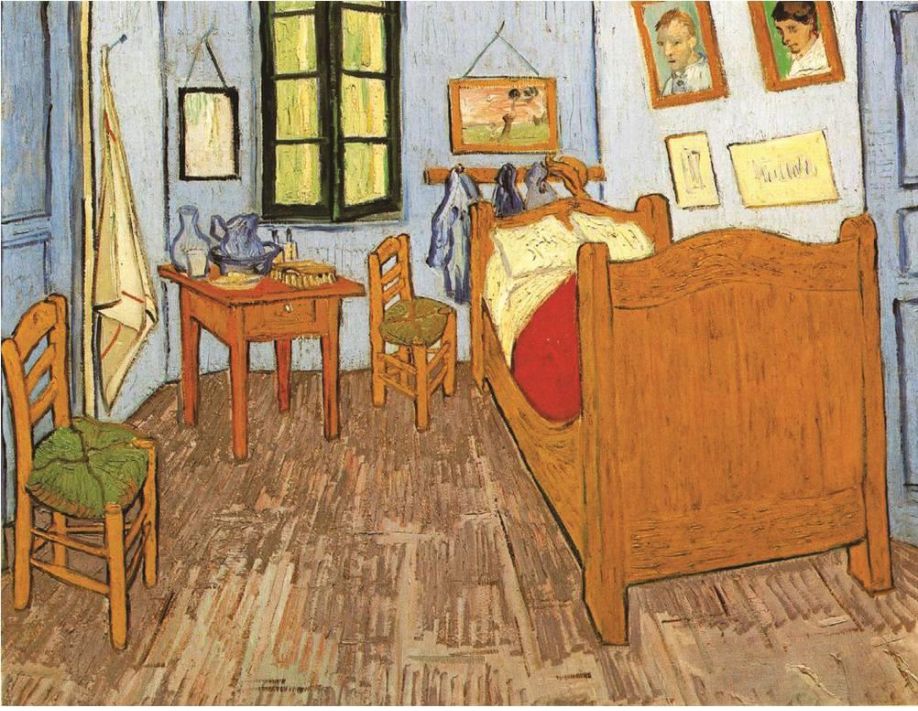
Van Gogh hem empresyonistlerin hem de pointilistlerin öğretilerini özümsemişti. Saf renkleri parlak, kalın tabakalar halinde tuvale sürüyordu. Bunu yaparken bazen çizgisel, bazen de noktasal fırça darbelerinden yararlanıyordu. Ama bu tekniği sadece rengi parçalamak için değil, kendi coşkusunu dile getirmek için de kullanıyordu. Renklerindeki parlaklık ve fırça darbelerindeki yoğunluk, çok kişi tarafından bir şiddet belirtisi olarak yorumlanıyordu. Kardeşi Theo’ya yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: “Duygular bazen o denli güçlü ki insan çalıştığının farkına bile varmıyor... Ve fırça vuruşları, bir konuşma veya mektuptaki sözcükleri andıran bir sıra ve ilişkiyle birbirini izliyor.”

Bir başka mektubunda Dickens’in şu sözlerini aktarıyordu: “Beyler, son amacınızın karşınızdaki model olmadığını anlamaya çalışın... O, sizin düşüncelerinize ve esininize bir biçim ve güç verme aracıdır yalnızca.”¹

1888’de Arles’teki küçük odasının resmini yaptığında bunu kardeşine yazdığı mektupta şöyle anlatıyordu:

“Gözlerim hâlâ yorgun gerçi ama aklıma yeni bir resim fikri geldi, eskizini çizmeden edemedim... (...) Bu kez yalnızca yatak odamı yapacağım ama burada her şeyi renkle vereceğim; her şeyi basitleştirerek daha görkemli hale getirmek ve genelde bir dinlenme ya da uyku izlenimi bırakmak istiyorum. Kısacası, bu tabloya bakanın beyni, ya da daha doğrusu imgelemi dinlenmeli.

Duvarlar soluk menekşe rengi. Yer kırmızı karolardan oluşuyor. Karyolanın ve sandalyelerin ahşap kısımları taze tereyağı sarısı, yatak çarşafı ve yastıklar limon yeşili. Yatak örtüsü kırmızı. Pencere yeşil. Tuvalet masası turuncu, lavabo mavi. Kapılar leylak rengi ve hepsi bu kadar. Kepenkleri kapalı olan bu odada başka bir şey yok. Eşyaların geniş çizgileri gene dokunulmazlığı olan bir dinlenme havası ifade etmeli. Duvarlarda bir iki tablo, bir ayna, bir havlu ve birkaç giysi. Çerçeve, resimde hiç beyaz bulunmadığı için beyaz olacak. Zorlamalarla içine itildiğim sevimsiz dinlenme döneminin öcünü alacağım böylece. Yarın bütün gün bunun üstünde çalışacağım gene... Nasıl basit bir kavramdan hareket ettiğimi anlıyorsun değil mi? Asıl gölgelerle nesnelere düşen gölgeleri tümüyle yok ediyorum. Japon estampları gibi kalınlığı olmayan düz tonlarla renklendireceğim.”²

Resim: Van Gogh. Arles'deki yatak odası

Van Gogh, mektuplarından birinde, bir arkadaşının portresini yapmaya nasıl başladığını anlatır. Mektuptaki anlatımından her portre resmi yapılırken yakalanması amaç olan benzerliğin, Van Gogh için yalnızca ilk evre olduğunu anlarız. Van Gogh, “doğru” portreyi çizdikten sonra, renkleri ve çevreyi değiştirmeye başlamıştır:

“Bir sanatçı arkadaşımın yağlıboya portresini yapmak istiyorum. Büyük düşleri olan, bir bülbül nasıl ötüyorsa öyle çalışan biri bu, tabiatı öyle çünkü. Sarışın bir adam olacak. Onu nasıl takdir ettiğimi, nasıl sevdiğimi de göstermek istiyorum resimde. Böylece, başta, onu olduğu gibi, görünüşüne elimden geldiğince sadık kalarak resmederim. Ama tablo daha bitmedi. Bitirmek için renklendirmede keyfi davranacağım. Saçlarının sarısını abartacağım; turuncu tonlara, krom sarısına, limon sarısına kaçacağım.

Başın gerisine gelince, külüstür odanın bildiğimiz duvarı yerine sonsuzluğu koyacağım: Oluşturabileceğim en zengin, en yoğun maviden dümdüz bir geri plan... Böylece derin mavi geri planın üstünde parlayan ışıltılı baş, birden esrarlı bir görünüm alacak, tıpkı masmavi gökyüzünün derinliğinden çıkmış bir yıldız gibi...”³

Anlaşılan odur ki gerçeğin doğru bir şekilde tasvir edilmesi Van Gogh’u ilgilendirmiyordu. O, resminin, hissettiklerini ifade etmesini istiyor, bunun için de bazı biçimleri abartması ve hatta değiştirmesi gerekiyorsa, bunu hiç çekinmeden yapıyordu. Rengi derinlik için değil, çizgi ve ifade ögesi olarak kullanıyordu. Bu yüzden, resimlerinde hacim değil, çizgisel unsurlar egemen oluyordu. Renkleri de doğadaki biçimleri gerçekçi olarak saptamak için kullanmamıştır; renk onun iç dünyasının doğaya karşı bağırsını ifade ediyordu. Van Gogh, hiç şüphesiz çağımız sanatı esaslarının hazırlanması, sanatçının nesnenin kısıtlayıcılığından kurtulup kendi iç dünyasını ifade edecek dili bulması sürecinde önemli köşe taşlarından biridir.

PAUL GAUGUİN

Fransız izlenimci ressamı Paul Gauguin, kökleri İspanya ve Peru’ya dayanan bir ailenin oğlu olarak 7 Haziran 1848’de Paris’te doğdu. Babası Clovis Gauguin cumhuriyetçi bir gazeteci, annesi Aline Maria Chazal ise döneminin ünlü yazarlarından, sosyalist feminizmin kurucularından, yaşamını kadınların ve işçilerin haklarını kazanmasına adanmış Flora Tristan’ın kızıydı. Flora Tristan, geniş tabanlı bir işçi birliği düşüncesi üzerine bir kitap yazmıştı. Fransa’da darbe patlak verince aile 1851 yılında Peru’ya taşınmak üzere yola çıktı. Ancak, baba Clovis Gauguin’in yolculuk esnasında ölmesi aileyi oldukça güç bir durumda bıraktı. İki çocuğuyla yapayalnız kalan Aline Maria, Peru’nun başkenti Lima’ya sığındı.

1855 yılında annesiyle birlikte tekrar Fransa’ya dönen Gauguin, Orleans kentinde okula başladı. Hayatı boyunca sürdüreceği seyahat tutkusu kendini ilk defa bu yıllarda gösterdi. Daha 16 yaşındayken gizlice bir şilebe bindi ve deniz kuvvetlerine katılarak altı yılını uzak denizlerde geçirdi. 1871 yılında tekrar karaya ayak basıp evine döndüğünde annesinin ölmüş olduğunu öğrendi. Artık düzenli bir hayat yaşaması gerektiğine karar vererek borsacılık yapmaya başladı. Hemen ardından da evlendi. Bu evlilikten beş çocuğu oldu. Bu arada Parisli izlenimci ressamların resimlerini alıp satıyor, Paris’in bohem hayatını tanımaya başlıyordu. Kendisi de resme ilgi duyuyordu ama yoğun iş ve aile hayatının yoğunluğundan dolayı ancak hafta sonları resim yapacak zaman bulabiliyordu. Daha çok doğa resimleri ve çocuk portreleri yapan Gauguin bir resmini 1876 yılında düzenlenen “Salon” sergisine gönderdi. Eseri oldukça beğeni toplayan Gauguin, aynı yıl izlenimci grubun başını çeken Pissarro’yla tanıştı. Nihayet 1883 yılında borsacılığı bırakarak

kendini tamamen resme verdi. Ancak, işini bıraktığı için ciddi maddi sıkıntı çeken ailede çok geçmeden sorunlar ve çatışmalar başladı. Kısa bir süre sonra ressamın yeni bohem hayatına ayak uyduramayan karısı, çocuklarını da alarak Kopenhag'a, ailesinin yanına taşındı. Bu dönemde Gauguin, diğer izlenimci ressamlardan Monet ve Sisley'in etkisinde kalarak birçok resim yaptı. 1880-1886 yılları arasında düzenlenen izlenimci sergilerin dördüne katıldı. 1886 yılında hem geçim sıkıntısı nedeniyle hem de büyük şehrin kalabalığından ve gürültüsünden kaçmak için Kuzey Fransa'nın Pont-Aven bölgesine yerleşti. Burada kendini tamamen resme vererek birçok önemli eserini yarattı.

Pont-Aven'de genç sanatçı Émile Bernard'la birlikte "sentetizm" adını verdikleri yeni bir üslup geliştirdiler. Ancak, macera tutkusu yeniden alevlenen ressam 1887 yılında ani bir kararla Panama'ya gitti. Gerekli parayı toplayıp yolculuğuna devam etmek için Panama Kanalı'nın inşaatında çalıştı; ama Martinique'de korkunç bir hummaya yakalanınca Fransa'ya geri dönmek zorunda kaldı.

Paris'te birkaç ay sefalet çekti. Ancak eski bir dostunun yardımıyla birkaç tablosunu satabildi ve tekrar Pont-Aven'e gitti. Burada yarattığı eserler Gauguin'in sanat anlayışını ortaya koyar. Halk sanatı ve ilkel sanata olan ilgisi ve üslubunda geliştirdiği yeni yaklaşımlar onu izlenimcilikten uzaklaştırdı.

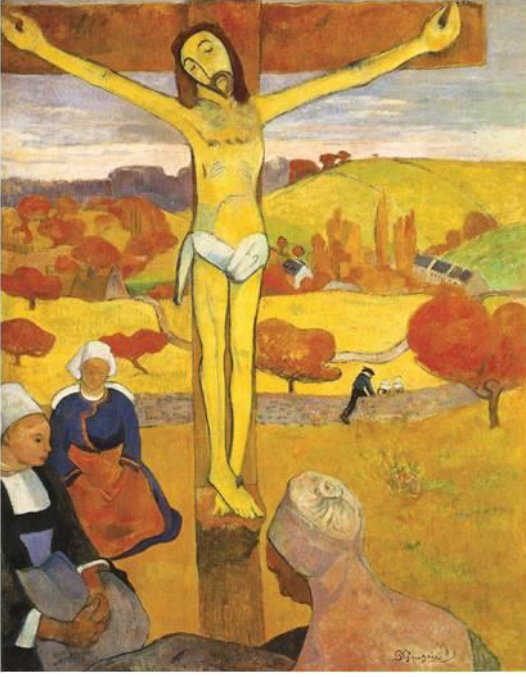
1888 yılında Arles'ye giderek Paris'teyken tanıştığı van Gogh'la çalışmaya başladı. Van Gogh ona Japon baskılarını tanıttı. Ancak, aralarındaki geçimsizlik kavga düzeyine varınca buradan ayrıldı. Paris'te sanat çevrelerinde artık tanınan ve önemsenen biri olmuştu. Ancak, uzak dünyalara karşı konulmaz bir özlem duyuyordu. 1891'de Tahiti'ye gitti.

Resim: Gauguin. Van Gogh Ayciçekleri adlı tablosunu yaparken

Tahiti'de uygarlıktan uzakta yerlilerle iç içe yaşıyor, onların resimlerini yapıyordu. En meşhur eserlerini burada yaptı. 1883 Temmuz'unda Paris'e döndüyse de iki yıl sonra yeniden Tahiti'ye geldi. Buradaki ilkel sanattan etkilenerek resmin yanı sıra birçok ahşap heykel de üretti.

20. yüzyıl sanatını derinden etkilemiş olan Paul Gauguin, resim dilinin ilkel olanaklarına ulaşmak istiyordu. Batı resmini yenileyecek unsurları, sanatın ilkel kaynaklarında bulacağını ümit ediyordu. Doğada kendi düşüncelerine uygun parçalar aradı ve bunları yeni bir estetik anlayışla uygulamaya çalıştı. Zamanla eserlerinde her türlü gerçekçiliğe son verdi. Nesnelere artık kendi renklerinde değildi ve sadece çevre çizgilerinden anlaşılabilirdi. Renkleri derinlik için değil, yüzeysel bir anlatım için kullanıyordu. Figürlerinin hareketsizliği ve duruşlarındaki ciddiyetle arkaik dönemlerin ve primitif halk sanatlarının büyüklüğüne ulaştı. Kompozisyonlarına anıtsal bir görünüm verebilmek için, ışık ve gölgeyle hacimlendirmiyordu. Resmi, eski Mısırlıların fresklerinde ve Orta Çağ halk sanatında olduğu gibi yüzeyde bir anlatıma götürdü. Halk sanatını takdir eden ilk sanatçılardan biriydi ve "halk sanatından, büyük sanat yapmaya kalkan sanatçıların ilki" olarak nitelendirildi.

Resim: Gauguin. Sarı İsa

Gauguin'in öncülüğünü yaptığı primitivizm (*ilkelcilik*) modern sanat üzerinde çok büyük etki yaptı. Onun resimleri ve heykelleri, ilkel kavimlerin totemlerinin ve putlarının zevkine varılmasını sağladı. Bu sayede eleştirmenler Orta Çağ'ın başlarına ait eserleri ya da ilkel kabilelerin sanatını eskisinden daha büyük bir tutkuyla incelemeye başladılar.

Gauguin, 1903 yılında Tahiti'de frengi hastalığından hayatını kaybetti.

PAUL CEZANNÉ

Paul Cézanne 19 Ocak 1839'da Aix-en-Provence'te dünyaya geldi. Babası Louis-Auguste Cézanne, halı fabrikatörüydü, kısa sürede zengin olarak bankerliğe atılmıştı.

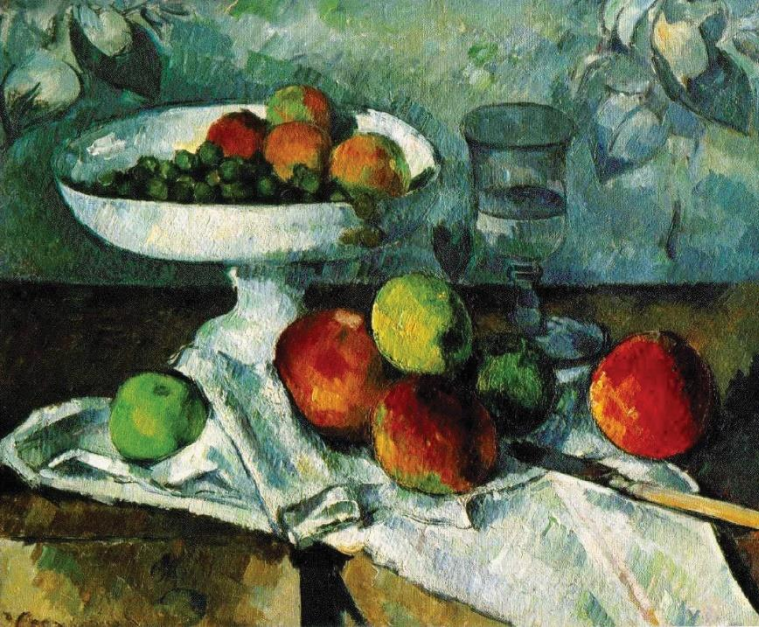
Paul, 1849'da önce St. Joseph okuluna, sonra 1852'de buradan alınıp Aix'teki Collège Bourbon'a gönderildi.

Cézanne'in hayatının büyük bir bölümü üzerinde çok güçlü ve ezici bir kişiliği olan babasının baskısı, kendisini daima hissettirdi. Cézanne'in babasına karşı beslediği korku ve nefret, hayatını ve insan ilişkilerini derinden etkiledi. İnsanlarla kolay kolay ilişki kuramıyordu hatta kendisi için "Ben tek başıma kalmak için yaratılmışım. Böylece, hiç olmazsa kimse bana kanca atamaz" diyordu. Sanatçı, bu cümleyle kişiliğini kısaca anlatmaktadır. Sert, kaba, bilerek hoyrat davranışlarıyla kendisini koruyan bir kabuğa bürünmekteydi. Toplumdan kaçan, asık suratlı, hırslı ve zaman zaman öfke ve umutsuzluk bunalımlarına kapılan biri olarak görülüyordu. Hayatta güvendiği tek insan, babasıyla olan çekişmelerinde arabuluculuk yapan annesiydi. 1856'da girdiği Aix Resim Okulu'nu resme olan tutkusuna rağmen babasının zoruyla iki sene sonra bırakıp Aix Hukuk Okulu'na girdi.

Bu dönemde iki yakın arkadaşı vardı, bunlardan biri sonradan ünlü realist yazar olarak ün yapacak olan Émile Zola'ydı. Cézanne'in hayatında ve sanatında bu dönem oldukça etkili oldu.

Babasının baskısını, verdiği çetin mücadele sonucunda yıkan Cézanne, 1861 Mayıs'ında resim öğrenimi görmek için Paris'e taşındı. Bir sanat okulu olan Académie Suisse'e girdi ama yaşadığı başarısızlık ve cesaret kırıklıkları sonucu altı ay sonra babasının Aix'teki işinin başına geçti. Ne var ki bu duruma daha fazla dayanamayarak 1862 yılının Kasım ayında yeniden Paris'e, akademiye döndü. Monet, Degas ve Renoir gibi birçok genç ressamla tanıştı, bunlar arasında ilerde kendisini çok etkileyecek olan Camille Pissarro da vardı.

Cézanne, Paris'te her yıl açılan "Salon" sergisine eserlerini gönderiyordu. Ama bir kez dışında eserleri sergiye kabul görmedi. "Salon'un kabul kurallarından birine göre her jüri üyesi öğrencilerinden birinin tablosunu sergiye alabilirdi. Cézanne'in yakın dostlarından Guillemet, bu kuraldan yararlanarak Cézanne'in bir tablosunu sergiye kabul ettirdi. Cézanne, "Salon"a karşı duyduğu hoşnutsuzlukta yalnız değildi. 1863'te jürinin önyargılarına o kadar çok sanatçı karşı çıktı ki İmparator, eserleri reddedilen sanatçılar için "Reddedilenler Sergisi" diye anılan bir sergi düzenletti. Cézanne da bu sergiye katıldı.

Resim: Cézanne. Natürmort

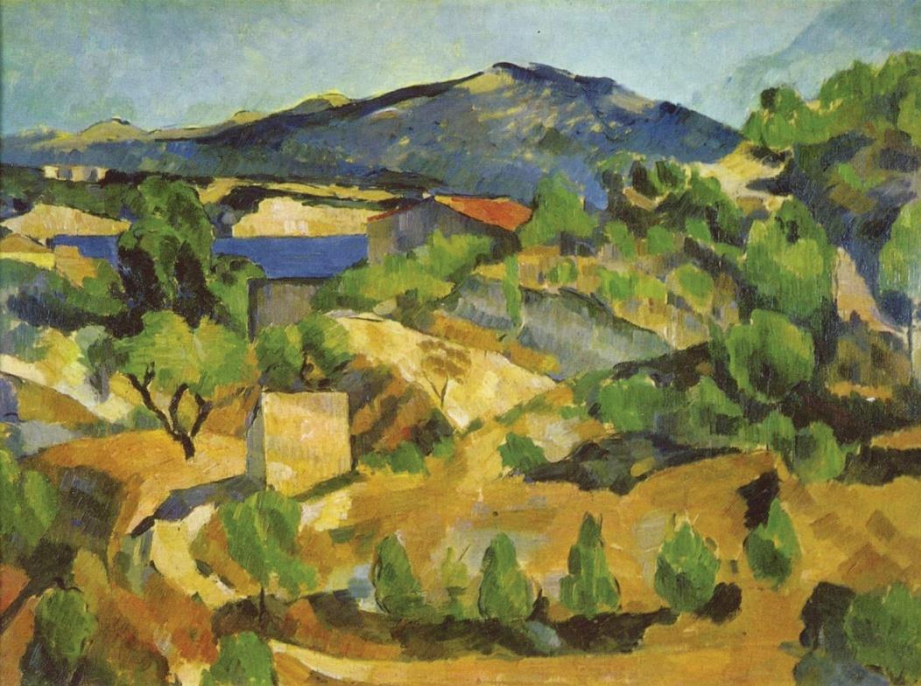
Cézanne'ın, Hortense Fiquet adında güzelliğiyle ün salmış ve çıplak modellik yapan bir kadınla ilişkisi vardı ve 1862'de ondan bir çocuğu oldu. Babasının bir metresi olduğunu öğrenip öfkeden küplere bineceğini düşünerek korku içinde yaşadı. 1884 yılında Hortens Fiquet'le evlendiler.

Pissarro ve diğer empresyonist arkadaşlarının yardımıyla empresyonistlerin renklerini inceledi. 1872'de Pissarro'yla birlikte Auversur-Oise'a gitti. Daha disiplinli çalışıyordu. Resimleri empresyonistlerin resimlerinden ayrılmaya başladı. Empresyonist ressamların 1874'te düzenlediği ilk sergiye Cézanne da üç tabloyla katıldı. 1877'deki ikinci sergide ise 17 tablosu vardı ama her iki seferde de sanatı anlayamadı ve eserleri alayla karşılandı.

Cézanne'ın sanatında Pissarro'nun çok büyük etkisi oldu. Bu etki nedeniyle başlangıçtaki melankolik ve içedönük yaşam tarzından kaynaklanan dramatik üslubundan uzaklaşıp kır manzarası konulu resimler yapmaya başladı. Bu, sanat hayatında bir dönüm noktası oldu ve bugünkü ününü sağlayan manzara, ölü doğa (*Natürmort*) ve portre çizimine yöneldi. Bu dönemdeki en önemli eserlerinden bazıları; "Olympia", "Asılmış Adamın Evi", "Kavaklar" ve "Maincy Köprüsü"dür. Tekniği de konuları gibi yumuşamış, donuk renkleri ve sert fırça darbelerini terk ederek açık tonlu renklere ve hafif fırça vuruşlarına yönelmiştir.

1886'da babası ölüncel kendisine büyük bir servet kaldı. İki sene sonra karısı, çocuğu ve kız kardeşiyle Paris'e gitti. Paris'te iki sene kaldıktan sonra Aix'e döndü.

1885-1895 yılları arasında sanatının en olgun dönemini yaşadı. Doğada geometriyi aramaya başlaması ve resimlerdeki geometrik kuruluşun belirmesi bu döneme rastlar. 1904'te Émile Bernard'a yazdığı mektupta, "Doğada her şey küre, koni ve silindire uygun olarak biçimlenmiştir" diye yazacaktır. Resimlerinde küreler, koniler, silindirler görünmüyor olsa da Émile Bernard'a yazdığı mektupta söyledikleri, doğada geometrik biçimleri aradığını gösteriyordu.

Resim: Cézanne. Provence dağları

Nihayet 1900’de Paris’teki bir sergide yer alan bir tablosu Berlin’deki Ulusal Galeri tarafından satın alındı. Ama asıl büyük zaferini, 1904’te, tabloları Paris’teki “Sonbahar Salonu”nun en büyük odasında sergilendiği zaman kazandı.

Sanatçı, son yıllarında o dönem resmini sorgulamayı cesaretle ileri götürmüştü. Derinlik unsurunu resminden kaldırarak geometrik üslup arayışına yöneldi. Bazı eleştirmenler ondan, “resim bütünlüğünün sarsılmaz mimarisini kuran usta” diye söz ederler. Cézanne’ın sanatı genellikle kübizmin temeli sayılır. Picasso’nun, kübizimde çıkış yaptığı “Avignonlu Kızlar” adlı tablosunda Cézanne’ın “Yıkanan Kadınlar” tablosunun etkileri görülür.

Resim: Cézanne. Yıkanan kadınlar

Cézanne, 1906’da öldüğü zaman 67 yaşındaydı. Aix’te manzara resmi yapmaya giderken şiddetli yağmura yakalandı ve hastalanarak zatürreden hayatını kaybetti. Aix-en-Provence mezarlığına gömüldü.

¹Vincent Van Gogh, *Teo’ya Mektuplar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015, s.91.

²Vincent Van Gogh, *Teo’ya Mektuplar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015, s.208.

³Vincent Van Gogh, *Teo’ya Mektuplar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015, s.191.